

Rijk vogelleven langs de Noordelijke IJsee: Varangerfjord

Door Dick Brandt

Deze fjord, gelegen in het uiterste noordoosten van Noorwegen (Finnmarken), verschilt aanzienlijk van het beeld dat de fjorden aan de westkust te zien geven. Hoge steile klifwanden zijn hier weinig te vinden, zeker niet langs de noordelijke oever van de fjord, waar men glooiende kiezelstranden vindt afgewisseld met kustvlakten met moerassige kreekjes. De fjord loopt aan de landzijde uit in een wadvlakte. Gedurende het verblijf werden hier nogal wat Tureluurs waargenomen.

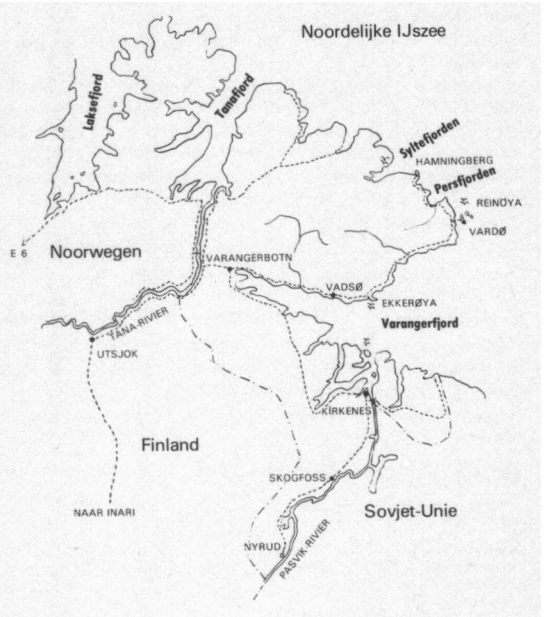
Alhoewel de hele noordelijke oever de moeite waard is, springt één plaats er toch wel uit. Halverwege de weg naar Vardø ligt het schiereiland Ekkerøya. Een smalle weg voert naar een klein vissershaventje met een dertigtal huizen er omheen. Aan de zuidkant van het schiereiland ligt een steil, overhangend klif. Hier is een aanzienlijke drieteenmeeuwenkolonie gevestigd van zo'n 2000 paar. Op de bredere richels vinden ook Zilvermeeuwen een nestplaats, terwijl er eveneens enkele Alken verblijf houden. Bovenop de klif zelf werd een nest van een Strandleeuwerik met twee jongen gevonden.

Naar alle andere kanten glooit het landschap veel geleidelijker naar zee toe. Midden op het schiereiland ligt een kleine zoetwaterplas, die omzoomd is met drassig land waarop veel wollegras groeit. Dit vormde een goede foerageerplaats voor zo'n 15 Grauwe Franjepoten. Van broeden werd niets bemerkt. In de drassige gedeelten werden minstens drie broedparen van de Temmincks Strandloper waargenomen die alle heftig alarmeerden.

De droge terreindelen, die voornamelijk met hei bedekt zijn, vormden de broedplaats voor drie paar Steenlopers. Eén nest bevatte vier eieren. Verder broedden er de Tapuit, de Sneeuwgorse en de Kleine Jager. Drie van de vier broedende jagers behoorden tot de lichte fase. Kleinste Jagers werden niet waargenomen, hetgeen waarschijnlijk verband houdt met het ontbreken van de Lemming dit jaar.

Langs het kiezelstrand hadden de meeste Scholeksters en Bontbekplevieren al jongen. Op de wadvelden, die bij eb droogvallen hadden zich Eidereenden met hun jongen verzameld. Naast de gewone Eidereenden verbleven hier ook nog twee exemplaren van de Koningseider. Verder foerageerden er nog twee groepen Stellers Eidereenden, tezamen ongeveer 55 stuks. Van deze soort die broedvogel is in Noord-Siberië en Alaska overwintert een klein gedeelte in de Varangerfjord tot een maximum van 1100 exemplaren. De laatste jaren worden er echter ook groepen niet-broedende overzomeraars aangetroffen. Nog meer niet-broedvogels van Ekkerøya werden waargenomen, namelijk de gewone- en de Kuifaalscholver, de Grote en de Middelste Zaagbek en een viertal Rosse Grutto's.

Vanuit Ekkerøya werd de rest van de kust verkend. Op de moerassige kustgraslanden kwamen IJsgorzen en Roodkeelpiepers talrijk voor. Naast de Temmincks Strandlopers wordt hier ook de Kleine Strandloper gevonden. Soorten als Fitis, Ekster en Witte Kwikstaart zijn hier nog net te vinden, maar ook een arctische soort als de Witstuitbarmsijs.

Langs de weg die uiteindelijk naar Hamningberg voert, zijn op de meer naar binnen gelegen toendra Sneeuwgorzen te vinden. Voorbij het veer naar Vardø maken de kustvlakten plaats voor kliffen met brede kiezelstranden, bezaaid met grote brokken puin. In de beschutte baai van Persfjorden waren nogal wat eenden verzameld. Een groep van 40 IJseenden samen met vele Grote- en Middelste Zaagbekken. Naast de talrijke Eidereenden, een dertigtal Zwarte Zeeëenden en nog een groep van 25 Stellers Eidereenden.

Bij Hamningberg is een landtong te vinden, waarlangs één van de aanvliegroutes loopt van Alken naar de verderop in de Syltefjorden gelegen vogelberg. Hier werd, behalve enkele Bruinvissen, nog een drie meter lange Baardrob gezien. Door bejaging gaat deze soort overal in Noord-Noorwegen achteruit.

Het eiland Reinöya werd bezocht vanuit Vardø, een stad, die niet meer dan 4000 inwoners telt en zelf ook op een eiland is gelegen. De eerste die zich hier vestigden waren de Nederlanders, die hier een station inrichtten om in de Noordelijke IJszee op walvisjacht te gaan. Nu is een deel van het eiland bebouwd met installaties van de NAVO. Reinöya ligt op korte afstand van Vardø; een hele dag werd besteed aan het bezoeken van het eiland en de kleine rotseilandjes eromheen. Hier is de grootste zilvermeeuwenkolonie van Noorwegen te vinden. Meer dan 3000 paar Zilvermeeuwen broeden hier tezamen met de Grote Mantelmeeuwen. Op de achtste juli hadden de meeste meeuwen net uitkomende eieren of kleine jongen.

Langs de steile wanden broeden alle alkensoorten van Europa op de Kleine Alk na. Van de Alk zijn hier zo'n 100 paar aanwezig en van de Papegaaidukker het dubbele. Een groot aantal van de 500 paar Zeekoeten behoort tot de gebrilde variëteit. Eén op de vier heeft de kontrastrijke witte oogring. In Zuid-Noorwegen is dit percentage veel lager (10%) en in de Kanaalpopulaties niet meer dan 1%. De Zwarte Zeekoet die bijna op zeeniveau broedt in spleten en stapels puin telde hier tenminste zeven broedparen. Van de Dikbekzeekoet, waarvan verondersteld wordt dat hij hier broedt, zagen we een enkel exemplaar tussen de gewone Zeekoeten. Het is niet uitgesloten dat er nog meer exemplaren waren. Door de kolonie Zilvermeeuwen die bijna het hele eiland beslaat, begeleidde twee Eidereendwijfjes hun toom naar zee toe.

Verspreid over het eiland broeden enkele Tapuiten en Witte kwikstaarten.

In de hoop Belugas of Witte Dolfijnen te zien maakten we een tochtje mee met een vissersboot op de Noordelijke IJszee, die hier Barentsz-zee genoemd wordt. Jammer genoeg waren er geen Belugas te zien, hoewel ze hier nog talrijk voorkomen. De vissers echter, zien in hen rustverstoorders van de scholen Kabeljauw. In kleine mate wordt er jacht gemaakt op deze dieren; vooral in 1970 toen ze met honderden de Varangerfjord binnendrongen en gemakkelijk bemachtigd konden worden.

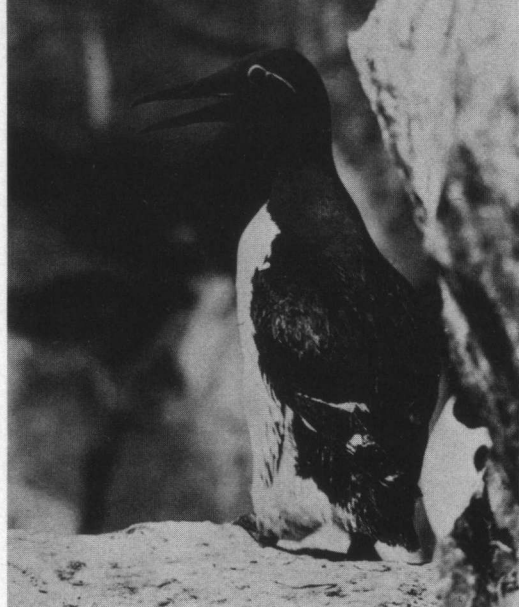
Het landschap van Ekknöya, 4 juli 1972

Dia: D. Brandt

Gebilde Zeekoet, Noorwegen, 1972

Dia: D. Brandt

Veertig kilometer uit de kust gekomen werd de vislijn uitgelegd. Deze bestaat uit een lange kabel die om de 259 meter drijvende gehouden wordt door een boei. Om de twee meter zit aan de grote lijn een kleinere vastgeknoopt voorzien van een flinke haak met aas.

Enkele minuten na het uitleggen van de vijf kilometer lange lijn werden we gevolgd door meer dan zestig Noordse Stormvogels. Ze probeerden het aas aan de haken op te duiken. Het verschijnen van zo'n grote groep was des te opvallender aangezien we na tien kilometer uit de kust gekomen te zijn, bijna geen enkele vogel meer gezien hadden op een enkele stormvogel of Drieteenmeeuw na.

Het bleek noodzakelijk de lijn weer na te lopen, omdat nogal wat stormvogels zich in de haak hadden vastgebeten. Ze konden niet meer weggelopen en beletten de lijn te zinken. Enkele stormvogels waren al verdrongen. Het bleek dat Noorse vissers gewend waren de lijn door te knippen of de vogel zonder meer de kop af te hakken. Ons leek het beter de haak uit de bek te halen en zo zaten er na de inspectietocht twintig Noordse Stormvogels op het dek te wachten om geholpen te worden. Van de dieren behoorden meer dan zestig procent tot de rookgrijs fase, die ten opzichte van de witte fase naar de pool toe de overhand krijgt. Tussen de Noordse Stormvogels verbleef nog korte tijd een Grauwe Pijlstormvogel, die echter spoedig weer vertrok.

Na de visexcursie ging de tocht verder langs de zuidelijke oever van de Varangerfjord naar de Pasvikvallei. Sinds de Russisch-Finse oorlog is deze rivier de scheiding geworden tussen Noorwegen en de USSR. Hoewel de soortenrijkdom hier meevalt, is de dichtheid aan vogels toch zeer gering. Het meest talrijk zijn soorten als Fitis, Koperwiek en Kramsvogel. In de school van Skogfoss, de enige in de vallei, was een huiszwaluwkolonie gevestigd van 49 nesten. Erg aardig was de kennismaking met een groep van zeven Taigagaaien. Ze waren onderling druk aan het bakkeleien en toonden zich zeer vertrouwelijk. Af en toe liet er een luid 'tsjer' horen.

Hier waren ook nog veel soorten te vinden, die in Nederland broedvogel zijn, zoals Fuut, Wintertaling, Kuifeend, Rietgors en Barmsijs, maar ook de typische noordelijke broedvogels als Noordse Gele Kwikstaart, Drieteenspecht, Groenpootruiter, Noordse Stern, Keep en Zwarte Zeeëend (met jongen).

Een bezoek aan het nabij gelegen Inarimeer zou deze lijst nog veel langer maken. Al met al levert een zo noordelijk gelegen gebied als de Varangerfjord een grote variatie van zowel land- als zeevogels. Weliswaar is de streek moeilijk te bereiken, toch is het hier mogelijk om op betrekkelijk eenvoudige wijze kennis te maken met een aantal typisch noordelijke soorten die niet, of bijna nooit, in Nederland verblijven.

● Dick Brandt, p/a Ina Boudler Bakkerlaan 21-K.132, Utrecht.
'Publikatie Vogelpopulatie-Onderzoek Ockenrode'

Artikel ontvangen: 2 mei 1974